

ŘÍJEN 2020

OBSAH

- O čem se psalo v říjnu 2020
- Jedna velikost nesedí všem: Díl 9.
- Výročí: Díl 15.
- K poslechu a ke zhlédnutí
- K přečtení
- Aktuality

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

říjen pro nás byl měsícem plným dění, a to i navzdory znovuzavedeným vládním opatřením. Uspořádaly jsme totiž hned dvě konference - [první](#) k příležitostem a výzvam v profesním uplatnění českých vědkyň, [druhou](#) k roli mentoringových programů při posilování genderové rovnosti v institucích -, jednu [diskusi](#) a jednu [přednášku](#). Zároveň jsme 11. října oslavili Mezinárodní den dívek, který řeší nutnost zlepšení jejich postavení a upozorňuje na potřeby a výzvy, kterým dívky čelí. Smutnou připomínkou této skutečnosti je aktuální dění na polské politické scéně. My ovšem doufáme, že i přes tyto zpátečnické momenty se postavení dívek po celém světě bude i nadále zlepšovat. Předzvěstí může být ovládnutí letošních Nobelových cen třemi vědkyněmi. Nejen o jejich vítězství se dozvíte více na následujících stránkách našeho newsletteru.

S přáním podnětného čtení a pevného zdraví za tým NKC – gender a věda

Kristýna Veitová

Udílení Nobelovy ceny ovládly ženské laureátky

Nobelova cena byla od svého založení v roce 1895 udělena již celkem 962 lidem. Pouze 57 z nich ale byly ženy, což ve výsledném poměru znamená jen 6% zastoupení. I proto bylo letošní vyhlásování výjimečné, jelikož Nobelovu cenu si odnesly hned čtyři laureátky ve třech oblastech. První z nich je astrofyzička Andrea Ghez, jež obdržela Nobelovu cenu za fyziku společně s kolegy Rogerem Penrosem a Reinhardem Genzelem, a stala se tak teprve čtvrtou ženou, která v tomto oboru cenu získala. Vlna ženských vítězství následně pokračovala udělením Nobelovy ceny za chemii. V pořadí šestou a sedmou ženou, které kdy cenu na poli chemie dostaly, se staly Jennifer Doudna a Emmanuelle Charpentier. Jsou zároveň prvními laureátkami, které se o cenu za chemii nemusí dělit s mužem. Čtvrtou hrdinkou letošního nobelovského udělování se stala básnířka Louise Glück, které byla udělena Nobelova cena za literaturu. A co na letošní úspěchy žen říká jedna z laureátek, Emmanuelle Charpentier? „Opravdu doufám, že jsme tím prolomily skleněný strop a ukázaly dívkám i mladým vědkyním, že nic není nemožné.“ Více o vědkyních a jejich objevech naleznete [zde](#).

Princetonská univerzita dorovná rozdíl v odměňování mezi profesory a profesorkami

Princetonská univerzita po přezkoumání nerovnosti platů na své instituci souhlasila s vyplacením téměř 1,2 milionu dolarů svým 106 profesorkám. V rámci [přezkumu](#) ministerstva práce, který se soustředil na období let 2012–2014, bylo zjištěno, že profesorky na Princetonu dostávaly nižší mzdu než jejich mužští kolegové. Aby se univerzita vyhnula zdoluhavým a nákladným soudním sporům a jejich mediálním dopadům, uzavřela s ministerstvem práce dohodu o dorovnání mezd zpětných i budoucích. Podle uzavřené dohody tak nyní Princeton University zpětně vyplatí mzdy ve výši 925 000 dolarů a 250 000 dolarů ve mzdách budoucích. Univerzita rovněž souhlasila se zavedením dalších opatření k zajištění rovného odměňování, včetně pravidelných kontrol platů, aktivního najímání žen v oblastech, kde jsou nedostatečně zastoupeny, a motivování žen v ucházení se o vedoucí pozice.

Trio irských studentek vyvinulo aplikaci pro lidi s demencí

Myšlenka aplikace pomáhající lidem s demencí se zrodila v hlavě Evelyn Nomayo, irské vývojářky s nigerijským původem, která do vytvářené technologie promítla své zkušenosti s demencí své matky. Do svého týmu Evelyn vybrala tři studentky, Margaret, Rachael a Joy, které mají stejný původ jako ona. „Nemohla jsem si nevšimnout, že většinou jsem ve třídě buď jedinou dívkou, nebo alespoň jedinou barevnou osobou. V práci i v průběhu studia stále

narážím na to, že je v těchto oborech nedostatek žen a barevných lidí,” říká Evelyn, pod jejímž vedením trojice dívek uspěla v konkurenci patnácti set projektů z více než šedesáti zemí, a získala tak cenu za vývoj inovativní aplikace. Díky výhře jejich práce získala na popularitě, přicházející reakce však nebyly pouze pozitivní. „Myslím, že nejvíc negativních zpráv jsme

dostaly, když Irish Times oznámily, že jsme postoupily do finále. Lidé psali, že nejsme Irky a nezasloužíme si reprezentovat zemi,” říká jedna z výherkyň. Dodává ale, že nenávislné komentáře je od jejich snů a cílů rozhodně neodradí. Více o aplikaci i o tom, jakým předsudkům mladé vědkyně čelí, zjistíte [zde](#).

V Česku se ztrácejí vysokoškolačky. Mizí z trhu práce

Pokud žena vystuduje v Evropě vysokou školu, její šance najít uplatnění na trhu práce se ve srovnání se středoškolačkou výrazně zlepšují. Pro Češky to ale tak docela neplatí – podle analýz Českého statistického úřadu jsou počty českých pracujících vysokoškolaček nižší než v Evropě, a to téměř o 10 %. „Velmi vysoké rozdíly najdeme ještě na Slovensku a v Maďarsku, kde je také velmi dlouhá mateřská a rodičovská dovolená. Vysvětlení se tedy nabízí a je spojeno s vnímáním tradičních rolí pro obě pohlaví, rodinným životem a také s tím spojenou legislativou,” vysvětluje Dalibor Holý z ČSÚ. Legislativa totiž nenahrává tomu, aby vznikaly částečné úvazky, které by ženám umožnily vrátit se z rodičovské do zaměstnání rychleji. Důvodů, proč vystudované ženy v Česku tolik nepracují, je ale prý více. Přečtěte si o nich [zde](#).

JEDNA VELIKOST NESEDÍ VŠEM: DÍL 9.

Minulé díly rubriky „Jedna velikost nesedí všem“ se věnovaly oblastem zdravotnictví, technologií a bezpečnosti, ve kterých zohlednění genderu a pohlaví může vést k odpovědnějšímu, lepšímu, a především bezpečnějšímu vývoji. V tomto, v pořadí již devátém díle, se přesuneme do oblasti architektury a urbanismu a zaměříme se na to, jak a pro koho jsou stavěna naše města.

Architekt Anders Rubing řekl: „Veškerá finanční a materiální tvorba je politicky motivovaná, a proto je politické i město.“¹ Abychom pochopili, co Rubing myslel političností města, musíme se podívat na to, kdo a jakým způsobem rozvíjí silniční sítě, parky i budovy. Podle Světové banky totiž pouze 10 % nejdůležitějších pozic v předních světových architektonických studiích zaujímají ženy.² V důsledku je většina měst postavena pro „neutrálního“ muže, přičemž potřeby, zájmy a zvyky žen a dívek ve městech jsou urbanisty vynechávány. Výzkumnice v oblasti dopravy Tanu Priya Uteng přitom tvrdí, že genderové perspektivy by měly být jádrem

¹ <https://sciencenorway.no/gender-and-society-society-and-culture-transport/womens-travel-behaviour-make-cities-greener/1670183>

² <https://latinamericanpost.com/32199-why-does-gender-inclusive-urban-design-matters>

veškerého plánování udržitelných měst a dopravních systémů.³ Důvodem je, že ženy a muži využívají město jinak, a proto od něj potřebují odlišné věci.

Jedním z typických příkladů této skutečnosti je to, jak se ženy a muži ve městech pohybují. Zatímco muži se přepravují dle vzorce tzv. stálých míst, pohybu žen odpovídá tzv. řetězový vzorec. To znamená, že muži se primárně přemisťují z domova do práce a naopak, ale ženy své cesty propojují s nákupy, školou i kroužky svých dětí a dalšími pro rodinu nezbytnými pochůzkami. I přesto, že v důsledku těchto odlišných vzorců ženy a muži potřebují od dopravních systémů splnění rozdílných funkcí, je silniční i veřejná doprava většinou vytvořena právě v souladu se vzorcem stálých míst. V praxi to způsobuje nejen prodloužení času přepravy žen, ale i snížení jejich bezpečí.

Bezpečnost je přitom dalším zcela zásadním faktorem, který ženy a muži při pohybu ve městech zvažují. Podle Rubinga v tomto ohledu jednu z hlavních rolí hraje osvětlení. „Města jsou osvětlena tak, aby se automobily i chodci mohli co nejbezpečněji pohybovat po malých i velkých silnicích,“ říká. „Tento způsob plánování je ovšem založen na technice a logice bez ohledu na to, co lidé ve městech zažívají jako bezpečné.“⁴ Příkladem tohoto tvrzení je pro feministický urbanismus již typické osvětlení veřejných prostranství, jako jsou parkoviště nebo parky. Ty jako nebezpečné v e výzkumu australské platformy Free To Be označily dvě třetiny dotázaných žen, které zároveň řekly, že do parku po setmění nikdy nechodí samy, přičemž 13 % z nich vypovědělo, že do parku nechodí pro jistotu vůbec.⁵

Využívání veřejných prostranství ženami a muži se ale liší i během dne. V polovině 90. let na to přišli již vídeňští zastupitelé a zastupitelky, kteří si nechali vypracovat studii o používání veřejných parků. Z té vyplynulo, že dívky přestávaly do parků chodit, jakmile dosáhly devíti let věku, zatímco chlapci je nadále používali až do svého dospívání. Dominance chlapců zde byla způsobena infrastrukturou, jako jsou basketbalová hřiště a vybavení dětských hřišť, která opomínala

to, jakým způsobem se dívky socializují a jak tráví svůj čas. Aby byly vídeňské parky přitažlivější i pro ně, byly zde instalovány volejbalové a badmintonové kurty, a otevřené plochy rozděleny do soukromějších prostor terénními úpravami. Tyto změny vedly ke zvýšenému používání parků dívkami a ke snížení pravděpodobnosti, že z nich chlapci dívky vytlačí.⁶

³ <http://kjonnsforskning.no/en/2020/04/womens-travel-behaviour-make-cities-greener>

⁴ <https://sciencenorway.no/gender-and-society-society-and-culture-transport/womens-travel-behaviour-make-cities-greener/1670183>

⁵ <https://theconversation.com/to-design-safer-parks-for-women-city-planners-must-listen-to-their-stories-98317>

⁶ <https://behavioralscientist.org/how-better-urban-planning-can-improve-gender-equality/>

Tento příklad je jen jeden z více než šedesáti projektů vídeňského magistrátu na podporu genderově senzitivního urbanismu. Vídeňským úředníkům a úřednicím totiž došlo, že veřejný prostor má sloužit všem bez rozdílu. Vídeň se tak stala vzorem genderového mainstreamingu a v žebříčcích přívětivosti opakovaně nejlepším městem pro své obyvatele a obyvatelky. Veřejný prostor totiž udává kvalitu našich životů, přičemž zohlednění genderových aspektů s úrovní kvality neodmyslitelně souvisí.

Pokud se chcete dozvědět více o problémech, které genderově senzitivní urbanismus řeší, doporučujeme [publikaci](#) Miloty Sidorové, [přednášku](#) expertky Bente Knoll, jež na pozvání NKC – gender a věda na toto téma loni promluvila v Praze, nebo vyčkejte do prosince na zveřejnění nového webu Jedna velikost nestačí, ve kterém vás seznámíme s dalšími aspekty genderové dimenze urbanismu, jako je odklizení sněhu, strategie smart cities či používání jiných dopravních prostředků ženami a muži.

VÝROČÍ: DÍL 15.

Laura Bassi: První profesorka na světě (29. 10. 1711 – 20. 2. 1778)

Italskou fyzičku a vědkyni, Lauru Bassi, od jejíhož narození uplynulo 29. října 309 let, přezdívali po bohyni moudrosti – Minerva. Byla totiž druhou ženou na světě s doktorátem z filozofie a první s doktorátem z přírodních věd, stala se ale také první univerzitní profesorkou na světě a také první univerzitní učitelkou, jež pobírala plat. A co víc – její schopnosti z ní v jednu chvíli udělaly nejlépe placenou osobu na univerzitě v Bologni. Její vědecký přínos leží především v oblasti gravitace, optiky a elektřiny, jimž se věnovala z newtonovských pozic, které také jako první představila italským kolegům.

Vlasta Kalálová-di Lotti: Lékařka s mrazivým osudem (26. 10. 1896 – 15. 2. 1971)

Česká lékařka a specialista na tropické nemoci, Vlasta Kalálová-di Lotti, jež se narodila před 124 lety, měla jeden sen. Vybudovat v Orientu výzkumné terénní pracoviště, kde bude ošetřovat místní obyvatele, a přitom předávat domů znalosti, aby u nás mohla vzniknout katedra tropických nemocí. Nejdřív narážela – jako ženě plánující působit v muslimské zemi jí řada bank odmítla dát půjčku, prezident Tomáš Garrigue Masaryk měl ale naštěstí jiný názor. Díky jeho finanční pomoci Kalálová-di Lotti přesídlila do Bagdádu a významně tak přispěla k výzkumu tropických nemocí. Její osud ale neovlivnila zákeřná cizokrajná choroba, nýbrž poslední den druhé světové války v Evropě. Ustupující němečtí vojáci jí ten den vyvraždili celou její rodinu. Sama unikla smrti jenom proto, že ji, ležící v tratolišti krve, vrazi považovali za mrtvou.

Alicia Dussán de Reichel: Legendární etnoložka (16. 10. 1920)

Ženy, které se věnují muži ovládaným profesím, musely a stále musí poslouchat mnoho narážek. Na kolumbijskou etnoložku, která se archeologickému a antropologickému výzkumu v zemi 20 let věnovala jako jediná žena, Alicii Dussán de Reichel, však podávali stížnosti knězi a lidé po ní házeli kameny. Její práce, nošení kalhot a řízení auta totiž ve 40. letech 20. století

vzbuzovalo velké pobouření. Dussán de Reichel se i přesto stala slavnou obrádkyní kolumbijské kulturní a etnické rozmanitosti a ikonou pro akademičky a výzkumnice po celém světě. První kolumbijská etnoložka 16. října oslavila 100. narozeniny.

K POSLECHU A KE ZHLÉDNUTÍ

Blanka Nyklová: Domáci násilí během karantény zintenzivnilo o 40 %

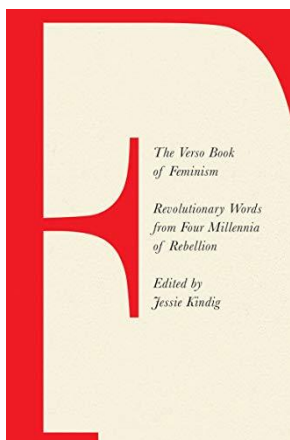

O tom, jak dopadly výsledky druhé části třífázového výzkumu nazvaného Domáci násilí za COVID-19: Je to o lidech? promluvila v Radiu Wave jedna z jeho autorek a členka NKC – gender a věda, Blanka Nyklová. Spolu s kolegyní Danou Moree z Fakulty humanitních studií UK se v další etapě výzkumu zaměřily na instituce, jako jsou Policie ČR, intervenční centra nebo Orgán sociálně-právní ochrany dětí. A co objevily? „Ukazuje se, že systém jako celek je nekonzistentní a velkým problémem je také nekvalifikovanost personálu,“ zdůrazňuje Nyklová. Další poznatky z výzkumu si můžete poslechnout [zde](#).

K PŘEČTENÍ

Bílé slzy/hnědé jizvy: Jak bílý feminismus zrazuje barevné ženy

Od dob otroctví, kdy bílé ženy bojovaly u soudu, aby si udržely „vlastnictví“ svých otroků, přes staletí kolonialismu, až po moderní doby, Bílé slzy/hnědé jizvy vyprávějí příběh aktivní účasti bílých žen na represii žen jiných ras. Kniha novinářky a akademičky Ruby Hamad, jež proslula článkem „How White Women Use Strategic Tears to Silence Women of Colour“, nabízí dlouho potřebný prostor pro validaci zkušeností barevných žen. Na řadě rozmanitých příkladů se tak díky Ruby Hamad dozvíte například o odkazu bílé nadřazenosti, jež podle autorky znamená pochopit ji, aby mohla být poražena. Více o knize se dočtete [zde](#).

Kniha feminismu: Revoluční slova čtyřtisíciletého vzdoru

V průběhu celé psané historie ženy protestovaly proti genderovým restrikcím a omezením ženských těl i životů. Kniha feminismu zaznamenává tuto historii vzdoru a sleduje ji po celém světě – od příběhů básniček čínské dynastie Tchang, domorodých žen v Karibiku, které vzdorovaly Kolumbově výpravě, po britské sufražetky bojující za volební právo a mnoho dalších. Kniha feminismu, pod editorskou taktovkou Jessie Kindig, tak ukazuje v celosvětovém měřítku šíři feministických protestů a feministického myšlení. Zakoupit ji můžete [zde](#).

Online diskuse o vlivu koronaviru na ženy

Pandemie koronaviru nás ovlivnila všechny, ženy ale v celé řadě oblastí zasáhla více než muže. Jednou z příčin je aspekt typický pro mnohé ženské životy – role primární pečovatelky o blízké, vzdělání dětí i starost o domácnost. Celostátní karanténa tak v soukromých životech českých žen vystupňovala tlak, a to nejen v souvislosti s celodenní starostí o děti při práci, zajištěním domácí výuky, ale i nárůstem domácího násilí či jarního zákazu přítomnosti otců u porodu. O tom, jak rozdílně koronavirová krize dopadla na ženy a muže, budou v diskusi pořádané NKC – gender a věda debatovat expertky ze Sociologického ústavu AV ČR a Univerzity Karlovy, Blanka Nyklová, Dana Moree, Radka Dudová a Lenka Formánková. Registrovat se můžete [zde](#).

Online diskuse
Soukromý život
žen v dobách koronaviru
3/11/2020
od 17.00

Registrace na genderaveda.cz

T | Ý | D | E | N | V | I | T

nk c
gender a věda

Online workshop k plánům genderové rovnosti

Zatímco v České republice je implementace plánů genderové rovnosti (Gender Equality Plan, GEP) dosud jen výjimkou a jejich tvorba doporučením, v zahraničí jsou již mnoho let povinnou součástí strategického plánování vysokých škol a výzkumných organizací. Přestože má k tomuto přístupu česká legislativa na národní úrovni ještě daleko, přijetí GEPů je nově podmínkou pro získání prostředků z nového rámcového programu HORIZON EUROPE. Abychom české žadatelky instituce podpořily a pomohly jim se zorientovat v nastalé situaci, lektorky Komunity pro změnu Timea Crofony a Pavla Rypáčková vás touto problematikou provedou a přiblíží vám, co to plány genderové rovnosti jsou či jaká kritéria musí splňovat. Registrovat se můžete [zde](#).

Víte o něčem zajímavém, o čem bychom podle vás měly v newsletteru informovat? Napište nám na nkc@soc.cas.cz

NEWSLETTER říjen 2020

Měsíčník newsletter vydává Národní kontaktní centrum – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.
ISSN 1801–7339.

Newsletter vychází s podporou grantu Inter-excellence LTI17013 a podporou RVO 68378025_Rozvoj
výzkumné organizace_ SOÚ AV ČR

Adresa redakce: Jilská 1, Praha 1 110 00

Redakce: NKC – gender a věda

Korektury: Alena Orten

K odběru newsletteru se lze přihlásit na webových stránkách www.genderveda.cz

Sledovat nás můžete také na sociálních sítích:

